

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Kielcach

LKI – 4101-02-05/2013
P/13/168

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

I. Dane identyfikacyjne kontroli

<i>Numer i tytuł kontroli</i>	P/13/168 – Zagospodarowanie osadów powstających w oczyszczalniach ścieków komunalnych.
<i>Okres objęty kontrolą</i>	Lata 2011 – 2012 oraz okres wcześniejszy, jeżeli działania podjęte przed 1 stycznia 2011 r. miały wpływ na stan objęty kontrolą.
<i>Jednostka przeprowadzająca kontrolę</i>	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Kielcach.
<i>Kontroler</i>	1. Roman Wilk, doradca prawny, upoważnienie do kontroli nr 84747 z 10 maja 2013 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2) 2. Stanisław Łuczyński, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 84750 z 17 maja 2013 r. (dowód: akta kontroli str. 2a-2b)
<i>Jednostka kontrolowana</i>	Zakład Usług Komunalnych w Chmielniku Spółka z o.o. (ZUK, Zakład) 26-020 Chmielnik, z/s w Zreczu Dużym 1A.
<i>Kierownik jednostki kontrolowanej</i>	Jerzy Grusiecki, Prezes Zarządu (dowód: akta kontroli str. 3)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie¹ działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

Uzasadnienie oceny ogólnej Negatywną ocenę uzasadnia:

- brak urządzeń wagowych do kontroli wytwarzanych, przywożonych i wywożonych osadów ściekowych;
- brak rejestracji danych dotyczących rzeczywistej ilości wytworzonych, przywożonych i wywożonych osadów ściekowych;
- nieujmowanie w ewidencji osadów wytworzonych w procesie oczyszczania ścieków oraz osadów przekazanych przez innych dostawców, wszystkich elementów wymaganych w rozporządzeniu Ministra Środowiska w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów, a w szczególności informacji o składzie osadów ściekowych i sposobach jego zastosowania;
- sporządzenie zbiorczego zestawienia danych o komunalnych osadach ściekowych za 2012 r., przekazanego Marszałkowi Województwa Świętokrzyskiego, zawierającego nierzetelne dane o ilości wytworzonych i zastosowanych osadów ściekowych;
- brak zgodności pomiędzy ewidencją osadów wytworzonych w procesie oczyszczania ścieków oraz osadów przekazanych przez innych dostawców,

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

a zbiorczym zestawieniem danych o komunalnych osadach ściekowych za 2012 r., przekazanym Marszałkowi Województwa Świętokrzyskiego;

- składowanie wydobytego z laguny osadu ściekowego na gruncie nie zapewniającym nieprzenikania do gleby substancji szkodliwych oraz brak zadaszenia;
- pobieranie próbek osadów przeznaczonych do badań niezgodnie z zasadami określonymi w rozporządzeniu Ministra Środowiska o komunalnych osadach ściekowych;
- niezachowanie wymaganej częstotliwości badań laboratoryjnych osadów ściekowych;
- brak umów z dysponentami gruntów na których stosowane są osady ściekowe i nieprzekazywanie im informacji o wynikach badań gruntu i osadów;
- nieprzeprowadzanie badań gleby przed zastosowaniem na niej osadów ściekowych;
- niestosowanie w praktyce zaleceń zawartych w analizach osadów ściekowych sporządzanych przez niezależne laboratorium.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Ewidencjonowanie osadów ściekowych, realizacja obowiązków sprawozdawczych

Opis stanu
faktycznego

Zakład Usług Komunalnych powstał 29 września 2001 r. jako zakład budżetowy Gminy Chmielnik. Uchwałą Nr XIV/92/2011 Rady Miejskiej w Chmielniku z 29 listopada 2011 r. dokonano likwidacji samorządowego zakładu budżetowego pn. „Zakład Usług Komunalnych w Chmielniku” w celu utworzenia spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. W uchwale stwierdzono, że nowo utworzona spółka kontynuować będzie działalność Zakładu oraz że wstępuje ona we wszystkie jego prawa i obowiązki. Spółka miała przejąć należności i zobowiązania Zakładu. (dowód: akta kontroli str. 441-442)

Aktem notarialnym z 4 czerwca 2012 r., repertorium A 5769/2012 sporządzona została umowa spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, w której stwierdzono m.in., iż założycielem ZUK Spółka z o.o. jest Gmina Chmielnik, Spółka powstaje poprzez przekształcenie zakładu budżetowego pod nazwą Zakład Usług Komunalnych w Chmielniku w Spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością. Spółka powstała w wyniku przekształcenia Zakładu wstępuje we wszystkie prawa i obowiązki związane z jego działalnością. (dowód: akta kontroli str. 443-475)

Wszystkie odniesienia do ustawy o odpadach użyte w niniejszym wystąpieniu dotyczą ustawy z 27 kwietnia 2001 r. o odpadach². W przypadku odwołania się do ustawy z 14 grudnia 2012 r. o odpadach³, zostało to wyraźnie zaznaczone w tekście.

Od momentu utworzenia w 2001 r. Zakładu Usług Komunalnych, jako zakładu budżetowego Gminy Chmielnik eksploatuje on dwie oczyszczalnie ścieków: w Chmielniku (istniejąca od 1995 r.) oraz w Piotrkowicach od 2002 r. Eksploatacja obu oczyszczalni kontynuowana jest również po 4 czerwca 2012 r., tj. po przekształceniu ZUK w spółkę z o.o. (dowód: akta kontroli str. 26-44, 45-73)

² Dz. U. z 2010 r. Nr 185, poz. 1243 ze zm.

³ Dz. U. z 2013 r. poz. 21.

Ewidencja osadów wytworzonych w procesie oczyszczania ścieków oraz osadów przekazanych przez innych wytwórców prowadzona była na kartach ewidencji komunalnych osadów ściekowych, zgodnych z formularzem stanowiącym załącznik nr 2 do rozporządzenia Ministra Środowiska z 8 grudnia 2010 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów⁴. W okresie objętym kontrolą sporządzone zostały 62 karty ewidencji osadów (po 31 w każdym roku), z czego w drugiej połowie 2012 r. sporządzonych zostało 19 kart.

Karty sporządzane były raz w miesiącu, oddzielnie dla każdego z wytwórców osadów ściekowych: dla dwóch oczyszczalni oraz dla Domu Pomocy Społecznej w Łagiewnikach – każdego miesiąca przez lata objęte kontrolą

Karty ewidencji komunalnych osadów ściekowych wypełniane były przez [...] ⁵, której dane o ilości wytworzonych i zastosowanych osadów ściekowych w oczyszczalni w Chmielniku, przekazywał drogą telefoniczną kierownik [...] ⁶. W przypadku oczyszczalni ścieków w Piotrkowicach, dane o ilości osadu przekazywał pracownik w formie pisemnej. Notatki te nie były przechowywane w dokumentacji oczyszczalni. We wszystkich objętych kontrolą kartach wypełnione były pola określające wytwórcę komunalnych osadów ściekowych wraz z jego adresem i numerem telefonu, podany został adres oczyszczalni ścieków. Wypełnione zostały również pola określające miesiąc i rok jakiego dotyczy karta ewidencji, a także masa wytworzonych osadów ściekowych.

Suma wytworzonych osadów w drugim półroczu 2012 r. wynikająca z kart ewidencji wyniosła 18.281 Mg (27.531,3 Mg w ciągu całego roku) z czego 17.817 Mg przypadało na oczyszczalnię ścieków w Chmielniku. W kartach ewidencji dotyczących oczyszczalni ścieków w Chmielniku nie podano masy zastosowanych osadów w miesiącach czerwiec, sierpień i grudzień. Masy zastosowanych osadów nie podano również w karcie ewidencji dotyczącej Domu Pomocy Społecznej w Łagiewnikach za miesiąc czerwiec oraz w kartach ewidencji dotyczących oczyszczalni ścieków w Piotrkowicach za miesiące lipiec i wrzesień.

Ogółem suma zastosowanych osadów w drugim półroczu 2012 r. wynikająca z kart ewidencji wyniosła 17.328 Mg (26.065,8 Mg w ciągu całego roku).

Rubryki dotyczące miejsca zastosowania osadów, podmiotu władającego gruntem, powierzchni i adresu wypełnione zostały w drugim półroczu 2012 r. wyłącznie na kartach ewidencji dotyczących oczyszczalni w Chmielniku z lipca, września, października i listopada.

Dla Domu Pomocy Społecznej oprócz kart ewidencji osadów sporządzane zostały również karty przekazania odpadu. Karty te zostały sporządzone zgodnie ze wzorem stanowiącym załącznik nr 5 do rozporządzenia w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów.

Na terenie oczyszczalni ścieków w Chmielniku znajdują się dwie pełne laguny osadów ściekowych o pojemności 3.200 m³ i 2.700 m³ oraz jedna laguna o pojemności 2.700 m³ częściowo wypełniona i brak jest pomysłu na zagospodarowanie takiej ilości osadu.

Wypełniając obowiązek określony w art. 37 ust. 2 i 3 ustawy o odpadach, w dniu 13 marca 2013 r. ZUK przekazał Marszałkowi Województwa Świętokrzyskiego zbiorcze zestawienie danych o komunalnych osadach ściekowych za rok 2012. Zestawienie zostało sporządzone na formularzu stanowiącym załącznik nr 2 do rozporządzenia Ministra Środowiska z 8 grudnia 2010 r. w sprawie zakresu

⁴ Dz. U. Nr 249, poz. 1673.

⁵ Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Kielcach dokonała wyłączenia danych osobowych pracownika na podstawie art. 5 ust. 1 i 2 ustawy z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. Nr 112, poz. 1198 ze z.), ze względu na ochronę prywatności osób fizycznych.

⁶ patrz przypis 5.

informacji oraz wzorów formularzy służących do sporządzania i przekazywania zbiorczych zestawień danych o odpadach⁷. W zestawieniu podano, iż masa wytworzonych komunalnych osadów ściekowych wyniosła 27.136,1 Mg, natomiast masa zastosowanych osadów ściekowych wyniosła 25.474,6 Mg. Powierzchnia stosowania komunalnych osadów ściekowych, to zgodnie z zestawieniem 26,23 ha. Jako miejsce ich stosowania podano ogólnie gminę Chmielnik.

Po otrzymaniu w dniu 8 kwietnia 2013 r. z Urzędu Marszałkowskiego informacji o konieczności sporządzenia korekty zestawienia, w dniu 9 kwietnia pracownik ZUK sporządził korektę zestawienia poprzez dopisanie numeru obrębu geodezyjnego i numerów działek na których stosowano komunalne osady ściekowe oraz cel stosowania osadów. Sporządzając w dniu 9 kwietnia 2013 r. korektę zestawienia nie zmieniono danych dotyczących ilości wytworzonych i zastosowanych osadów ściekowych. (dowód: akta kontroli str. 236-245)

W dniu 29 maja 2013 r. ZUK przesłał Marszałkowi Województwa Świętokrzyskiego drugą korektę zbiorczego zestawienia danych pisząc w piśmie przewodnim: „Zakład Usług Komunalnych w Chmielniku Sp. z o.o. informuje, że w toku prowadzonych czynności przez Najwyższą Izbę Kontroli, poddana została wątpliwość co do ilości wytworzonych i zagospodarowanych komunalnych osadów ściekowych, które uwidocznione były na kartach ewidencji komunalnych osadów ściekowych. Po powtórnej analizie danych okazało się, że podano błędne ich ilości. Powodem tej sytuacji było mylne określenie pojemności zagęszczacza i złe przeliczenie ilości zagospodarowania tych osadów. W załączeniu przesyłamy prawidłowo wypełnione formularze zbiorczego zestawienia danych o komunalnych osadach ściekowych za 2011 i 2012 rok. W związku z tym, że eksploatujemy oczyszczalnię ścieków w Piotrkowicach i osad nadmierny jest z niej wywożony na laguny osadowe w Chmielniku, wypełniamy jeden formularz dla oczyszczalni ścieków w Chmielniku.”

W przesłanej w dniu 29 maja 2013 r., tj. w trakcie kontroli NIK, korekcie zestawienia podano, iż w 2012 r. masa wytworzonych komunalnych osadów ściekowych wyniosła 785,80 Mg, zaś masa zastosowanych komunalnych osadów ściekowych wyniosła 168 Mg. (dowód: akta kontroli str. 341-349)

Prezes ZUK, wyjaśniając sposób obliczenia ww. szacunkowych ilości wytworzonych i zastosowanych osadów ściekowych podał, że oparto się na dwóch dokumentach. Pierwszy, to raporty obsługi oczyszczalni ścieków w Chmielniku. Maszyniści nie odnotowywali masy spuszczanego do laguny osadu, a pojemność zbiornika zagęszczacza wynosiła 60 m³, w związku z czym „dokonano teoretycznego różnicowania pojemności zrzuconej na podstawie częstotliwości zrzutów. Na przykład, jeżeli były 2 zrzuty miesięcznie, przyjęto 100% pojemności, 3 zrzuty to 2/3 pojemności, 4 zrzuty to 1/2 pojemności, a 5 zrzutów to 1/3 pojemności. Przeprowadziłem rozmowy z pracownikami, którzy potwierdzili, że ilość zrzuconego osadu była podyktowana stopniem stężenia osadu w zagęszczaczu.” (dowód: akta kontroli str. 248)

Drugim dokumentem, jaki wzięto pod uwagę obliczając szacunkową ilość osadu były analizy sporządzane przez Ośrodek Badań i Kontroli Środowiska Sp. z o.o. w Katowicach na podstawie art. 43 ust. 7 ustawy o odpadach, które wskazywały m.in. na zawartość masy suchej w osadach. Przeliczenie prawdopodobnej ilości zrzutów oraz masy suchej pozwoliło, zdaniem Prezesa ZUK, na wskazanie prawdopodobnej, szacunkowej ilości wytworzonych i zastosowanych osadów ściekowych. (dowód: akta kontroli str. 246-251)

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

Ustalone
nieprawidłowości

⁷ Dz. U. Nr 249, poz. 1674.

1. ZUK nie podjął działań w celu uzyskania pozwolenia na wytworzenie odpadów powstających w związku z eksploatacją oczyszczalni ścieków. Obowiązek uzyskania takiego pozwolenia istnieje wobec wytwórców odpadów wytwarzających powyżej 5 tysięcy Mg odpadów innych niż niebezpieczne rocznie. Zgodnie z przekazanym 13 marca 2013 r. marszałkowi województwa zbiorczym zestawieniem danych o komunalnych osadach ściekowych za 2012 r., w roku tym wytworzono 27.136 Mg osadów. (dowód: akta kontroli str. 246-251)

Jednym z elementów pozwolenia na wytworzenie odpadów jest określenie sposobu dalszego gospodarowania odpadami z uwzględnieniem zbierania, transportu, odzysku i unieszkodliwiania odpadów.

Brak pozwolenia na wytworzenie odpadów powstających w związku z eksploatacją oczyszczalni ścieków stanowi naruszenie art. 17 ust. 2 ustawy o odpadach.

Odpowiedzialność za brak pozwolenia na wytworzenie odpadów ponosi prezes ZUK Jerzy Grusiecki, który wyjaśnił, iż „*powodem braku zezwoleń, o jakich mowa w art. 41 znowelizowanej ustawy o odpadach [odpowiednio art. 17 ustawy o odpadach z 27 kwietnia 2001 r.] był fakt zmiany od dnia 29 czerwca 2012 r. formy organizacyjnej z zakładu budżetowego w spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością oraz zmiana ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz zapowiadana zmiana ustawy o odpadach.*” (dowód: akta kontroli str. 440)

Z przesłanej marszałkowi województwa 29 maja 2013 r. drugiej korekty zbiorczego zestawienia danych o komunalnych osadach ściekowych za rok 2012 wynika, iż w okresie tym wytworzono nie 27.136 Mg, lecz 786 Mg osadów ściekowych. W związku z powyższym, ponieważ nie została przekroczona granica 5 tysięcy Mg odpadów wytwarzanych w ciągu roku – określona w art. 17 ust. 2 ustawy o odpadach, ZUK nie ma obowiązku uzyskania zezwolenia na wytworzenie odpadów.

2. W żadnej z 19 kart ewidencji osadów sporządzonych w drugiej połowie 2012 r. nie zostały wypełnione rubryki dotyczące składu i właściwości komunalnych osadów ściekowych. Brak było danych dotyczących zawartości masy suchej, zawartości substancji organicznych, azotu, fosforu, wapnia, magnezu oraz żywych jaj pasożytów. Nie podano zawartości w osadach metali ciężkich: kadmu, miedzi, niklu, ołowiu, cynku, rtęci ani chromu.

Brak w kartach ewidencji osadów danych dotyczących składu i właściwości komunalnych osadów ściekowych uniemożliwiał dokonanie oceny, czy osady te nadają się do stosowania na gruncie. Zgodnie z § 3 ust. 1 rozporządzenia Ministra Środowiska z 13 lipca 2010 r. w sprawie komunalnych osadów ściekowych⁸, przy stosowaniu komunalnych osadów ściekowych na gruntach, dawkę osadu ustala się oddzielnie dla każdej zbadanej objętości komunalnego osadu ściekowego, na podstawie wyników badań reprezentatywnych próbek komunalnego osadu ściekowego. W § 4 stwierdzono, iż dopuszczalną dawkę komunalnego osadu ściekowego ustala się w taki sposób, aby jej zastosowanie na danym gruncie nie spowodowało przekroczenia w wierzchniej warstwie gruntu (0-25 cm) wartości dopuszczalnych ilości metali ciężkich.

[...] ⁹ wyjaśniając przyczyny powstania nieprawidłowości przy wypełnianiu kart ewidencji osadów stwierdziła: „*W karcie ewidencyjnej komunalnych osadów ściekowych nie wypełniałam danych dot. składu osadów ponieważ badania robione były tylko raz w roku i wpisanie ich do każdej z kart ewidencyjnych dawałoby niemiarodajny obraz. Niewpisywanie danych o składzie osadu było moją decyzją, ale moi przełożeni akceptowali to.*” (dowód: akta kontroli str. 233-234)

⁸ Dz. U. Nr 137, poz. 924.

⁹ patrz przypis 5.

We wszystkich 19 kartach ewidencji osadów sporządzonych w drugiej połowie 2012 r. wypełnione zostały rubryki określające masę wytworzonych osadów. W ocenie NIK, w przypadku kart ewidencji dotyczących oczyszczalni ścieków w Chmielniku, podane ilości wytworzonych osadów, zarówno w metrach sześciennych, jak i w tonach, nie odpowiadają rzeczywistej ilości wytworzonych osadów. Z kart tych wynika, że przez 6 miesięcy wytworzono 18.281 Mg osadów. Jak ustalono w trakcie oględzin przeprowadzonych w tejże oczyszczalni, osady ściekowe pompowane są do komory zagęszczacza, skąd, po jej zapełnieniu, spuszczone są do jednej z trzech lagun. Komora zagęszczacza ma pojemność 60 m³, zaś w dzienniku raportów oczyszczalni odnotowano ilość dokonanych zrzutów z zagęszczacza do laguny – od 2 do 6 w ciągu jednego miesiąca. Nawet przy przyjęciu, iż każdy zrzut osadów do laguny dotyczył pełnego zagęszczacza, to w październiku (6 spustów) mogło być maksymalnie 360 m³ osadów (432 Mg), podczas gdy w karcie ewidencji w miesiącu tym wykazano 2.261,7 Mg. W roku 2012 w miesiącach czerwiec, lipiec, sierpień i wrzesień wykazano w kartach ewidencji oczyszczalni w Chmielniku ilości wytworzonych osadów przekraczające 3.000 Mg. (dowód: akta kontroli str. 118-200, 75-77)

[...] ¹⁰, która jest w ZUK odpowiedzialna za prowadzenie ewidencji wyjaśniła: „Karty ewidencji komunalnych osadów ściekowych wypełniałam na koniec każdego miesiąca. Dzwoniłam do kierownika oczyszczalni [...] ¹¹ i prosiłam o podanie ilości osadów ściekowych. Po jakimś czasie, tego samego dnia [...] ¹² oddzwaniał i podawał mi żądane dane dotyczące oczyszczalni w Chmielniku. Po otrzymaniu obecnie do przejrzania kart za 2011 i 2012 r. potwierdzam, że dane dotyczące ilości odpadów są tymi danymi, które podawał mi [...] ¹³. Podawał mi ilość metrów sześciennych, a ja przeliczałam to na tony stosując przelicznik 1,2. Nie pamiętałam już skąd się wziął taki przelicznik, stosowany on był od bardzo dawna. Niemożliwe jest, abym źle usłyszała przekaz [...] ¹⁴ co do ilości wytworzonego osadu chociażby z tego powodu, że musiałabym się mylić każdego miesiąca. Jeszcze raz podkreślam, że dane dot. ilości osadu podane zostały każdorazowo przez [...] ¹⁵.

Z oczyszczalni w Piotrkowicach otrzymywałam od pracownika obsługi kartkę z podaną informacją co do przepływu ścieków (dane dobowe) oraz ilości wywiezionego osadu, tzn. ile beczek asenizacyjnych i o jakiej pojemności zostało wywiezionych.

Dane odnośnie Domu Pomocy Społecznej w Łagiewnikach brałam z kart przekazania odpadu.” (dowód: akta kontroli str. 233-234)

[...] ¹⁶ stwierdził w powyższej sprawie: „Ponieważ musiałem co miesiąc podawać ilość wytworzonych osadów ściekowych, przyjąłem za jednostkę pomiarową pojemność zbiornika zagęszczacza osadów w oczyszczalni w Chmielniku, która wynosi 60 m³. Zbiornik opróżniany jest od 2 do 4 razy w miesiącu. To było podstawą podawanych przeze mnie ilości wytworzonego osadu. [...] W oczyszczalni nie jest prowadzona odrębna ewidencja ilości wytwarzanych osadów, zapisy pojawiają się jedynie w dzienniku raportów pracy maszynisty, gdzie odnotowywano „spust osadu z zagęszczacza”, jednakże bez podania ilości. Było praktykowane, że spuszczano tylko połowę osadu ze zbiornika, ale w dzienniku raportów nie odnotowywano ilości

¹⁰ patrz przypis 5.

¹¹ patrz przypis 5.

¹² patrz przypis 5.

¹³ patrz przypis 5.

¹⁴ patrz przypis 5.

¹⁵ patrz przypis 5.

¹⁶ patrz przypis 5.

spuszczonych do laguny osadów. Z tego wynika, że podawane przeze mnie [...] ¹⁷, ilości wytworzonego osadu były jedynie orientacyjne i były raczej zawyżone do stanu rzeczywistego. [...] Osady ściekowe przywożone z Domu Pomocy Społecznej w Łagiewnikach oraz z oczyszczalni w Piotrkowicach były przepompowywane z wozu asenizacyjnego bezpośrednio do laguny. Ich ilość obliczana była na podstawie objętości beczki. [...] W miesiącu styczniu wykazano w karcie ewidencyjnej 2.232,9 m³ osadów. Moim zdaniem liczba ta jest nierealna, bowiem na potrzeby niniejszej kontroli NIK zbadałem ilość zrzutów z zagęszczacza i w tym miesiącu zrzutów było 5. Przyjmując, że przy każdym zrzucie opróżniono cały zbiornik, byłoby to maksymalnie 300 m³. Jestem pewien, że podawałem [...] ¹⁸ ilość zrzutów, w związku z tym nie jestem w stanie powiedzieć skąd wzięta się liczba 2.232,9 m³. Podejrzewam, że ilość wpisana do karty ewidencyjnej powstała z mylnego pomnożenia ilości zrzutów o zawyżoną pojemność zbiornika.

Dodam, że w roku 2012 w styczniu były 4 zrzuty, w lutym – 2, w marcu – 2, w kwietniu – 4, w maju – 3, w czerwcu – 3, w lipcu – 4, w sierpniu – 3, we wrześniu – 5, w październiku – 6, w listopadzie – 5, w grudniu 2.

Powtórzę, że nie ma ewidencji jaka ilość osadów ściekowych była zrzucana jednorazowo, jestem pewien, że jeśli w miesiącu wykazano 5 lub 6 zrzutów, to były one co najwyżej 50% pojemności zbiornika.

Po przejrzeniu wszystkich kart, uważam że dane dotyczące oczyszczalni w Chmielniku są bardzo mocno zawyżone. W żadnym przypadku dane te nie stanowią iloczynu od kwoty 60, tj. pojemności zbiornika. Nie potrafię zatem w żaden sposób wyjaśnić, skąd wzięły się takie dane.” (dowód: akta kontroli str. 78-80)

Kontrolującym nie przedstawiono innej dokumentacji poza kartami ewidencji komunalnych osadów ściekowych, z której wynikałoby jaka ilość osadów została wytworzona w oczyszczalni ścieków w Chmielniku. Nie przedstawiono również notatek zawierających ilość wytworzonych osadów, przekazywanych [...] ¹⁹ przez obsługę oczyszczalni w Piotrkowicach.

Nieprawidłowo wypełniana była rubryka „masa zastosowanych osadów”. Jedynym podmiotem dysponującym osadami ściekowymi była oczyszczalnia ścieków w Chmielniku, do której wytworzone przez siebie osady ściekowe dostarczali inni dostawcy (oczyszczalnia ścieków w Piotrkowicach i Dom Pomocy Społecznej w Łagiewnikach).

W ocenie NIK wyłącznie w kartach ewidencji osadów z oczyszczalni ścieków w Chmielniku powinna być podana masa zastosowanych osadów, bowiem tylko ta oczyszczalnia miała możliwość ich wykorzystywania. Tymczasem rubryka dotycząca masy zastosowanych osadów w karcie dotyczącej DPS w Łagiewnikach nie została wypełniona tylko w czerwcu, natomiast w kartach dotyczących oczyszczalni ścieków w Piotrkowicach w lipcu i wrześniu. (dowód: akta kontroli str. 118-200)

Rubryka ta (masa zastosowanych osadów) w kartach ewidencji dotyczących oczyszczalni w Chmielniku została, zdaniem NIK, wypełniona w sposób nierzetelny. W roku 2012 w kartach ewidencji osadów dotyczących oczyszczalni w Chmielniku nie podano masy zastosowanych osadów w miesiącach czerwcu, sierpniu i grudniu, natomiast w miesiącach wrzesień i październik wykazano odpowiednio 4.430,50 Mg i 4.984,30 Mg. Ogółem, jak wynika z kart ewidencji osadów w drugiej połowie 2012 r. zastosowano 17.328 Mg osadów.

Żadna z 19 kart ewidencji osadów ściekowych z drugiej połowy 2012 r. nie zawiera podpisu osoby, która ją wypełniła, ani żadnych innych danych pozwalających

¹⁷ patrz przypis 5.

¹⁸ patrz przypis 5.

¹⁹ patrz przypis 5.

zidentyfikować osobę odpowiedzialną za wpisywane dane. (dowód: akta kontroli str. 118-200)

Brak w kartach ewidencji osadów danych dotyczących składu i właściwości komunalnych osadów ściekowych oraz wykazanie w rubrykach określających ilość wytworzonego i zastosowanego osadu danych nieodpowiadających rzeczywistej ilości wytworzonych i zastosowanych osadów stanowił naruszenie § 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie wzoru dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów.

Odpowiedzialność za powyższą nieprawidłowość ponosi [...] ²⁰, która była odpowiedzialna za prowadzenie ewidencji osadów ściekowych, [...] ²¹, który nie sprawdził i nie skorygował błędnych zapisów oraz prezes ZUK Jerzy Grusiecki w ramach sprawowanego nadzoru.

3. W rocznym, zbiorczym zestawieniu danych o komunalnych osadach ściekowych, sporządzonym wyłącznie za 2012 r., przesłanym Marszałkowi Województwa Świętokrzyskiego 13 marca 2013 r. wykazano 27.136,10 Mg osadów wytworzonych oraz 25.474,60 Mg osadów zastosowanych. Dane te nie zgadzają się z masą osadów wykazaną w kartach ewidencji komunalnych osadów ściekowych – wynika z nich, iż wytworzono 27.287,30 Mg (różnica 151,2 Mg) osadów oraz zastosowano 26.065,80 Mg (różnica 591,2 Mg).

Ponadto, jak wykazano wyżej, dane zamieszczone w przesłanym Marszałkowi Województwa zestawieniu były nierzetelne, niezgodne ze stanem rzeczywistym.

Sporządzenie nierzetelnego zbiorczego zestawienia danych o komunalnych osadach ściekowych za 2012 r. stanowi naruszenie art. 37 ust. 2 i 3 ustawy o odpadach. Odpowiedzialność za powstałą nieprawidłowość ponosi [...] ²² odpowiedzialna za prowadzenie ewidencji komunalnych osadów ściekowych, [...] ²³, który przekazywał [...] ²⁴ dane niezbędne do prowadzenia ewidencji oraz Prezes ZUK Jerzy Grusiecki w ramach sprawowanego nadzoru.

W trakcie kontroli ZUK podjął działania zmierzające do usunięcia części stwierdzonych nieprawidłowości w zakresie dokumentowania ilości wytworzonych osadów ściekowych. Prezes ZUK Jerzy Grusiecki wyjaśnił, że przeprowadzona analiza wykazała podanie w sprawozdaniu przekazanym marszałkowi województwa błędnych danych co do ilości wytworzonych i zastosowanych osadów ściekowych co spowodowane było mylnym określeniem pojemności zagęszczacza i złym przeliczeniem ilości zagospodarowanych osadów. Do wyjaśnienia Jerzy Grusiecki dołączył kopię korekty zbiorczego zestawienia danych o komunalnych osadach ściekowych, która 31 maja 2013 r. została przesłana marszałkowi województwa. (dowód: akta kontroli str. 246-248)

W ocenie NIK przesłana marszałkowi województwa w dniu 31 maja 2013 r. korekta zbiorczego zestawienia danych o komunalnych osadach ściekowych za 2012 r. oparta została na niewiarygodnych podstawach jakimi są dwa dokumenty: zapisy raportów obsługi oczyszczalni ścieków oraz analiza osadów sporządzona na podstawie § 5 rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie komunalnych osadów ściekowych przez Ośrodek Badań i Kontroli Środowiska Sp. z o.o. w Katowicach (raz do roku),.

²⁰ patrz przypis 5.

²¹ patrz przypis 5.

²² patrz przypis 5.

²³ patrz przypis 5.

²⁴ patrz przypis 5.

Raporty pracy oczyszczalni sporządzane przez pracowników obsługi oczyszczalni ścieków w Chmielniku zawierają jedynie zapisy o samym fakcie spuszczenia osadów ściekowych z zagęszczacza do laguny, nie podają jednak, jaka była ilość tych ścieków. Nie prowadzono na terenie oczyszczalni żadnej, nawet uproszczonej ewidencji wytworzonych osadów ściekowych, która mogłaby być podstawą przekazywania danych [...] ²⁵, która prowadziła ewidencję dotyczącą osadów. Z raportów pracy oczyszczalni ścieków w Chmielniku wynika w zasadzie tylko jeden wniosek, iż przy spuszczeniu osadów do lagun nie kierowano się żadnymi zasadami, z których można by wyciągnąć jakiegokolwiek wnioski pozwalające na przybliżone choćby oszacowanie ilości wytworzonych i umieszczonych w lagunach osadów. (dowód: akta kontroli str. 254-340)

Fakt ten potwierdza Prezes ZUK Jerzy Grusiecki stwierdzając: „Dokonano teoretycznego zróżnicowania pojemności zrzuconej na podstawie częstotliwości zrzutów. Na przykład, jeżeli było 2 zrzuty miesięcznie, przyjęto 100% pojemności, 3 zrzuty to 2/3 pojemności, 4 zrzuty to 1/2 pojemności, a 5 zrzutów to 1/3 pojemności. Przeprowadziłem rozmowy z pracownikami, którzy potwierdzili, że ilość zrzuconego osadu była podyktowana stopniem stężenia osadu w zagęszczaczu. W załączeniu przesyłam kopie raportów pracy maszynistów z lat 2011, 2012 (dotyczy tych dni, kiedy były zrzuty). Maszyniści w raportach jednak nie różnicowali ilości zrzucanych osadów.” (dowód: akta kontroli str. 248, 253-340)

Analiza osadu ściekowego przeprowadzona przez Ośrodek Badania i Kontroli Środowiska Sp. z o.o. w Katowicach, na którą powołuje się Pan Prezes ZUK przy obliczaniu masy suchej osadu sporządzona została na podstawie wadliwie pobranych próbek (omówienie badań laboratoryjnych – pkt 2.6. wystąpienia).

W ocenie NIK sporządzenie korekty do sprawozdania dotyczącego danych o komunalnych osadach ściekowych za 2012 r. na podstawie wadliwych dokumentów jest działaniem nierzetelnym.

Ocena
częstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

2. Postępowanie z wytworzonymi osadami ściekowymi na terenie oczyszczalni

Opis stanu
faktycznego

Równoważna liczba mieszkańców (RLM) gminy Chmielnik, wg stanu na 31 grudnia 2012 r. wynosiła 6.938, zaś liczba mieszkańców korzystających z systemu kanalizacyjnego wynosiła 5.861. Ponadto 405 osób korzystało z obsługi przez tabor asenizacyjny.

Przedstawione poniżej dane zostały sporządzone przez pracowników ZUK jako dane szacunkowe w trakcie kontroli NIK, po zakwestionowaniu przez kontrolerów danych co do ilości wytworzonych i zastosowanych osadów wpisanych w kartach ewidencji komunalnych osadów ściekowych oraz wykazanych w zbiorczym zestawieniu danych o komunalnych osadach ściekowych przesłanych Marszałkowi Województwa Świętokrzyskiego w dniu 13 marca 2013 r.

Ilość oczyszczonych ścieków komunalnych ogółem wyniosła w 2012 r. 468 tys. m³. Masa osadów ustabilizowanych i zagęszczonych po procesie mechanicznego odwodnienia w oczyszczalni ścieków w Chmielniku wyniosła 785,80 Mg/rok. Całość magazynowana była na terenie oczyszczalni, zaś 168 Mg zostało zużyte jako nawóz przy pielęgnacji zieleni miejskiej w Chmielniku. (dowód: akta kontroli str. 252)

²⁵ patrz przypis 5.

W ZUK nie są stosowane urządzenia wagowe do kontroli wytwarzanych, przywożonych i wywożonych osadów ściekowych.

Prezes ZUK wyjaśnił w powyższej sprawie, że urządzenia takie nie były przewidziane w projekcie budowlano-wykonawczym obiektu oczyszczalni. (dowód: akta kontroli str. 74)

Ponadto [...] ²⁶ wyjaśnił: „*Na terenie obu oczyszczalni nie ma wagowych urządzeń pomiarowych, nie były one przewidziane w projektach budowy obu oczyszczalni. Nie zdawałem sobie sprawy z obowiązku posiadania zalegalizowanej wagi. Dodaję, że obecnie rozstrzygnięty został przetarg na budowę nowej oczyszczalni w Chmielniku i w nowym projekcie również nie została uwzględniona waga. Kontaktowałem się z projektantem oczyszczalni, który stwierdził, że po raz pierwszy usłyszał o takim problemie, wymogu*”. (dowód: akta kontroli str. 78-80)

Wszystkie osady ściekowe wytworzone w oczyszczalni ścieków w Chmielniku poddane zostały stabilizacji poprzez umieszczenie ich w lagunach. Laguny są drenowane, w wyniku czego następuje stopniowe odsączanie osadów. Jak wyjaśnił [...] ²⁷, „*Całość wytwarzanych w oczyszczalni osadów poddawana jest stabilizacji poprzez złożenie w lagunie i drenaż tej laguny. Nie stosowano obróbki biologicznej, chemicznej, termicznej ani żadnej innej. Technologia pracy oczyszczalni nie przewidywała stosowania tego typu obróbek*.” (dowód: akta kontroli str. 81-82)

W instrukcji eksploatacji oczyszczalni ścieków w Piotrkowicach opisano postępowanie z osadami ściekowymi w punkcie 5.6. „Zbiornik osadu nadmiernego”. Zgodnie z tym opisem wytworzony w reaktorze osad usuwany jest ostatecznie do zbiornika osadu nadmiernego, w którym jest zagęszczany poprzez odprowadzanie wód nadosadowych. Wody te są odprowadzane do komory defosfotacji, natomiast osad jest przewożony, za pomocą wozu asenizacyjnego, do oczyszczalni ścieków w Chmielniku. (dowód: akta kontroli str. 45-73)

W trakcie przeprowadzonych oględzin oczyszczalni ścieków w Piotrkowicach stwierdzono, że konstrukcja oczyszczalni, poprzez całkowite zautomatyzowanie procesu oczyszczania ścieków „wymusza” stosowanie procedur opisanych w instrukcji eksploatacji. (dowód: akta kontroli str. 75-77)

Instrukcja eksploatacji oczyszczalni ścieków w Chmielniku przewidywała, że „*osady ściekowe zatrzymane w oczyszczalni będą poddawane symultanicznej tlenowej stabilizacji w komorze osadu czynnego, skąd tłoczone będą do zagęszczacza grawitacyjnego, a następnie gromadzone będą w lagunach osadowych, w których poddawane będą suszeniu, a po wysuszeniu, będą wywożone z terenu oczyszczalni. Zgodnie z przeprowadzonymi obliczeniami objętość istniejących lagun osadowych umożliwia magazynowanie osadu przez okres trzech lat. Tak długi okres magazynowania osadów zapewni ich pełne unieszkodliwienie. Zgodnie z pismem z 10 marca 1995 r. Urzędu Miasta i Gminy Chmielnik, wszelkie odpady powstające na oczyszczalni ścieków (tj. skratki, piasek i osady) będą ostatecznie gromadzone na wysypisku śmieci, którego właścicielem jest Urząd Miasta i Gminy Chmielnik*.” (dowód: akta kontroli str. 26-44)

W trakcie przeprowadzonych oględzin stwierdzono, iż osad z dna komory nityfikacji (osadu czynnego) przepompowywany jest do komory zagęszczacza. Proces ten trwa w sposób ciągły w miarę napływania nowych ścieków. W komorze zagęszczacza osad osiada na dnie, a nad nim znajduje się woda nadosadowa, stopniowo wypierana do góry, wraz z napływem nowego osadu. Woda nadosadowa spływa kanałem do pompowni głównej, natomiast osad zbiera się stopniowo w komorze zagęszczacza.

²⁶ patrz przypis 5.

²⁷ patrz przypis 5.

Jak wyjaśnił obecny w trakcie oględzin [...] ²⁸, osad po osiągnięciu maksymalnego poziomu w komorze zagęszczacza jest spuszczaany do jednej z lagun.

[...] ²⁹ stwierdził ponadto, że od początku działalności oczyszczalni ścieków w Chmielniku tylko raz – w 2011 roku – opróżniono jedną z lagun, lagunę nr 3 o pojemności 2.700 m³. Z jego informacji wynika, jako że ilość wydobytego z laguny nr 3 osadu nie została nigdzie odnotowana, że laguna była wówczas wypełniona w około 80% czyli około 2.160 m³. Wydobyty z laguny osad został złożony na terenie oczyszczalni.

W trakcie oględzin osadu wydobytego, według twierdzenia [...] ³⁰, z laguny nr 3 stwierdzono, że zajmują one powierzchnię około 80 na 15 metrów i złożone są bezpośrednio na „gołej” ziemi. Z jednej strony widać ślady zabierania osadów koparką, całość porośnięta jest bujną roślinnością, z przewagą pokrzyw. Składowisko osadów nie jest zadaszone. Obok składowiska osadów znajduje się utwardzony plac na którym w dniu oględzin składowane były dwie przyzmy tłucznia do naprawy dróg oraz przyzma piasku pochodzącego z poziomowego sprzątania ulic. W większości plac jest pusty i można stwierdzić, że całość osadów mogłaby się na tym placu pomieścić. W bezpośrednim sąsiedztwie składowiska osadów, również na „gołej” ziemi zbudowana jest przyzma wysokości około 2,5-3 metrów i średnicy około 5 metrów. Przyzma jest koloru ciemnoszarego, z zewnątrz widać jedynie ziemię. (dowód: akta kontroli str. 75-77)

Oględziny terenów znajdujących się w sąsiedztwie wysypiska śmieci, należącego do Gminy Chmielnik, na które, według oświadczenia [...] ³¹ wywieziono w 2011 roku osad w ilości około 5 ciężarówek o ładowności 6 ton, czyli około 30 ton wykazały, że wskazany teren stanowi nieużytek porośnięty kępami krzewów, pojedynczymi drzewami i trawą. W miejscu wskazanym jako miejsce wywożenia osadów nie stwierdzono ich obecności.

Nie stwierdzono również śladu osadów na rabatach kwiatowych i klombach w centrum Chmielnika, co może potwierdzać fakt, iż nawóz po wywiezieniu został natychmiast zmieszany z ziemią. (dowód: akta kontroli str. 75-77)

W trakcie procesu technologicznego oczyszczania ścieków w oczyszczalni w Chmielniku, całość powstałego osadu, po przejściu przez komorę zagęszczacza, umieszczana była w jednej z lagun. Opróżnienie częściowe jednej laguny miało miejsce w 2011 r. Jak wyjaśnił [...] ³², osad ściekowy, który został wydobyty z laguny nr 3 w 2011 r., po złożeniu na terenie oczyszczalni nie był poddawany unieszkodliwianiu. (dowód: akta kontroli str. 81-82)

Na terenie oczyszczalni ścieków w Chmielniku znajdują się trzy laguny do magazynowania osadów ściekowych – jedna o pojemności 3.200 m³ i dwie o pojemności 2.700 m³. [...] ³³ wyjaśniając kwestię magazynowania osadów stwierdził: *„Oczyszczalnia ścieków w Chmielniku została uruchomiona w 1995 r. Wtedy też rozpoczęto magazynowanie osadów ściekowych w przygotowanych trzech lagunach. W roku 2011 opróżniona została jedna laguna o pojemności 2.700 m³ – była zapełniona w około 80%, jednakże nie wazono wydobytego osadu. Było to jedyne opróżnienie laguny od rozpoczęcia pracy oczyszczalni. Obecnie w dwóch lagunach zapełnienie osadem wynosi 100% (jedna 2.700 m³ i druga 3.200 m³). Trzecia laguna jest zapełniona w około 10%. Nie stosowaliśmy przepisu*

²⁸ patrz przypis 5.

²⁹ patrz przypis 5.

³⁰ patrz przypis 5.

³¹ patrz przypis 5.

³² patrz przypis 5.

³³ patrz przypis 5.

dotyczącego okresu magazynowania odpadów, uważałem, że tymi sprawami powinien się zajmować ktoś z biura w Zreczu.” (dowód: akta kontroli str. 81-82)

Badania laboratoryjne osadów magazynowanych na terenie oczyszczalni ścieków w Chmielniku były przeprowadzane raz w roku, w Ośrodku Badań i Kontroli Środowiska Spółka z o.o. w Katowicach (OBIKŚ). OBIKŚ posiada akredytację Polskiego Centrum Akredytacji udzieloną 27 sierpnia 1998 r. z ważnością do 9 listopada 2013 r. Udzielona akredytacja obejmowała badania biologiczne i biochemiczne – próbki środowiskowe, woda, odpady, osady, ścieki, powietrze, gleba (kod B/9), badania chemiczne, analityka chemiczna – obiekty i materiały biologiczne: roślinne, próbki środowiskowe, powietrze, woda, gleba, odpady, osady, ścieki, gazy składowiskowe, gazy odlotowe, paliwa stałe, sól, wyroby inne (kod C/3, C/9, C/17, C/10, C/22), badania dotyczące inżynierii środowiska (środowiskowe) – próbki środowiskowe, powietrze, woda, gleba, odpady, osady, ścieki, gazy składowiskowe, gazy odlotowe, paliwa stałe, hałas w środowisku zewnętrznym (kod G/9), badania mikrobiologiczne – próbki środowiskowe, woda, ścieki, osad ściekowy, odpad (kod K/9, K/22), badania właściwości fizycznych – próbki środowiskowe, woda, ścieki, gleby, osady, odpady, gazy odlotowe, gazy składowiskowe, paliwa stałe, sól (kod N/9), pobieranie próbek – próbki środowiskowe, powietrze, woda, gleba, odpady, osady, ścieki, gazy składowiskowe, gazy odlotowe (kod P/9, P/22), badania sensoryczne – próbki środowiskowe, woda, ścieki (kod Q/9). (dowód: akta kontroli str. 203-232)

W dniu 11 grudnia 2012 r. ZUK przesłał do OBIKŚ zlecenia badania osadu ściekowego (nadmiernego) z miejskiej oczyszczalni ścieków w Chmielniku. Na zleceniu nie zaznaczono w jakiej formie nastąpi przekazanie próby osadu przeznaczonego do badania. (dowód: akta kontroli str. 84, 97)

Analiza została wykonana 28 grudnia 2012 r. Za wykonanie analizy osadu OBIKŚ wystawił fakturę na kwotę 738 zł. (dowód: akta kontroli str. 98-107)

W pisemnej analizie stwierdzono, iż zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska w sprawie komunalnych osadów ściekowych, osad z oczyszczalni ścieków w Chmielniku (reprezentowany przez nadesłaną próbkę), pod względem zawartości metali ciężkich oraz stanu sanitarnego spełniał wymagania jakościowe stawiane osadom wykorzystywanym (poddawanym odzyskowi R-10 – rozprowadzanie na powierzchni ziemi w celu nawożenia lub ulepszenia gleby) w rolnictwie oraz do rekultywacji gruntów na cele rolne, do rekultywacji terenów na cele nierolne, do dostosowania gruntów do określonych potrzeb wynikających z planów gospodarki odpadami, planów zagospodarowania przestrzennego lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, do uprawy roślin przeznaczonych do produkcji kompostu oraz do uprawy roślin nieprzeznaczonych do spożycia i produkcji pasz. Zaznaczono, iż podczas wykorzystania osadu należy maksymalnie ograniczyć okres jego magazynowania na powierzchni gruntów, na których planuje się wykorzystanie. Osad należy rozprowadzić równomiernie na powierzchni gruntu, niezwłocznie z nim wymieszać i obsiać. W dalszych wnioskach analizy osadu stwierdzono, że wysoka zawartość substancji organicznych w osadzie (60,3%) sugeruje potrzebę jego higienizacji i stabilizacji przed wykorzystaniem.

W analizie podano próby referencyjne o jakich mowa w załączniku nr 4 do rozporządzenia w sprawie komunalnych osadów ściekowych. (dowód: akta kontroli str. 85-95, 98-107)

W analizie zaznaczono, iż próbka osadów została dostarczona do badania przez zlecającego. Z wyjaśnień [...] ³⁴ – osoby odpowiedzialnej w ZUK za pobieranie

³⁴ patrz przypis 5.

próbek do badań wynika, że próbkę osadu pobierał pracownik oczyszczalni – z każdej laguny pobierana była jedna próbka, następnie próbki te były mieszane i wysyłane do laboratorium. Z pobierania próbek nie sporządzano protokołu, ani nie dokumentowano tego w żaden inny sposób. (dowód: akta kontroli str. 233-234, 235)

[...] ³⁵ wyjaśniając kwestię pobierania próbek osadów ściekowych do badań stwierdził: „Zarówno w roku 2011 jak i 2012 byłem obecny przy pobieraniu próbek osadu do badania jego składu. Przy pobieraniu próbek obecni byli wyłącznie ja i pracownik, który przy pomocy czerpaka nabierał osad do plastikowego pojemnika około 4-5 litrów. Osad pobierany był z jednego miejsca. Na terenie oczyszczalni znajdują się trzy laguny. Dwie o pojemności 2.700 m³ (z czego jedna została opróżniona w 2011 r.) i jedna o pojemności 3.200 m³. Jednego roku pobierałem osad z jednej laguny, a drugiego roku z drugiej laguny. Pojemnik był napelniany do pełna, zamykany i zawoziłem go do Zrecza, gdzie przekazywałem go [...] ³⁶. Z pobierania próbek nie sporządzałem żadnego protokołu, ani notatki urzędowej.” (dowód: akta kontroli str. 81-82)

W ZUK nie zbadano żadnej partii osadów ściekowych zastosowanych następnie jako nawóz. Z wyjaśnień [...] ³⁷ – osoby odpowiedzialnej w ZUK za prowadzenie ewidencji osadów ściekowych wynika, że była informowana przez [...] ³⁸ o każdorazowym przypadku zabierania ze składowiska w oczyszczalni ścieków w Chmielniku osadów ściekowych z przeznaczeniem na nawóz do wykorzystania przy pielęgnacji zieleni miejskiej. [...] ³⁹ podawał ilości zabieranych osadów ściekowych i [...] ⁴⁰ odnotowywała to w karcie ewidencyjnej komunalnych osadów ściekowych dotyczącej oczyszczalni ścieków w Chmielniku. Stwierdziła ponadto: „Nie pobierałam próbek osadów, które były zabierane ze składowiska na terenie oczyszczalni ścieków w Chmielniku – przed ich zabraniem przez pracowników zieleni miejskiej. Nie pobierałam próbek, bo nie wiedziałam, że jest taki obowiązek. Nie pobierałam próbek gruntu na którym osady miały być wykorzystane jako nawóz, bowiem również nie wiedziałam o takim obowiązku. Wiem, że osady ściekowe były wykorzystywane jako nawóz zawsze na tych samych terenach, najczęściej na klombach. Wiem, że stosowano osad jako nawóz od 2011 r. Czy używano osadów ściekowych jako nawozu wcześniej, tego nie wiem.” (dowód: akta sprawy str. 201-202)

Z zestawienia kart ewidencji komunalnych osadów ściekowych wynika, że w 2012 r. wykorzystano 19.382,1 Mg osadów ściekowych. (dowód: akta kontroli str. 110-117, 118-200)

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W oczyszczalni ścieków w Chmielniku – wytwórcy osadów ściekowych, nie stosowano urządzeń wagowych do kontroli wytwarzanych, wywożonych i przywożonych osadów ściekowych, mimo że ich ewidencja, zgodnie z ustawą o odpadach powinna być prowadzona była w tonach. Z tego też powodu wszelkie dane o ilości wytwarzanych i wywożonych z oczyszczalni osadów podawane były orientacyjnie. W trakcie kontroli nie podano kontrolerom masy osadów znajdujących się na składowisku (wydobytych z laguny nr 3 w 2011 r.), bowiem osadów tych nigdy nie zważono.

Ustalone
nieprawidłowości

³⁵ patrz przypis 5.

³⁶ patrz przypis 5.

³⁷ patrz przypis 5.

³⁸ patrz przypis 5.

³⁹ patrz przypis 5.

⁴⁰ patrz przypis 5.

2. Osady ściekowe na terenie oczyszczalni w Chmielniku gromadzone były od 1995 r. w trzech lagunach. Osad ten nie jest w żaden sposób zwymiarowany, nie jest ważony, nie prowadzi się również ewidencji ilości osadu spuszczonego do lagun w ciągu doby, tygodnia, czy miesiąca. Jego ogólną ilość można stwierdzić tylko szacunkowo znając pojemność lagun i oceniając „na oko” stopień ich zapelnienia. [...] ⁴¹ stwierdził ponadto, że osad po spuszczeniu do laguny poddawany jest wyłącznie stabilizacji, bo tak przewiduje technologia pracy oczyszczalni. Nie przeprowadza się jego higienizacji, mimo iż w analizie osadu przeprowadzonej przez OBiKS w grudniu 2012 r. znalazło się zalecenie, aby czynność taką przeprowadzić przed jego wykorzystaniem. (dowód Akta kontroli str. 75-77)

Zgodnie z art. 63 ust. 3 ustawy o odpadach, odpady przeznaczone do odzysku lub unieszkodliwiania, z wyjątkiem składowania, mogą być magazynowane, jeżeli konieczność magazynowania wynika z procesów technologicznych lub organizacyjnych i nie przekracza terminów uzasadnionych zastosowaniem tych procesów, nie dłużej jednak niż przez okres 3 lat. Czas magazynowania osadów został zatem przekroczony o 5 lat.

Badania laboratoryjne osadów zgromadzonych na terenie oczyszczalni ścieków w Chmielniku przeprowadzane były raz w roku, przy czym ograniczano się wyłącznie do badania osadów znajdujących się w lagunach, nie badano natomiast osadu znajdującego się na składowisku. Próbkę do badań pobierane były nie przez podmiot posiadający akredytację do wykonywania takich czynności (akredytację taką posiada Laboratorium Ośrodka Badań i Kontroli Środowiska Spółka z o.o. z Katowic, któremu zlecano badania osadu), lecz przez pracowników oczyszczalni. Próbkę pobierano z tylko z dwóch lagun, stosując zasadę, iż każdego roku tylko jedna próbka pobierana była raz z jednej, a raz z drugiej laguny. Uzyskiwany z badania tak pobranej próbki raport z badań laboratoryjnych traktowany był w ZUK jako reprezentatywny dla całości osadów ściekowych, jakie znajdowały się na terenie oczyszczalni ścieków w Chmielniku. (dowód: akta kontroli str. 81-82)

Stosownie do § 5 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie komunalnych osadów ściekowych, osady na terenie oczyszczalni ścieków w Chmielniku powinny być poddawane badaniom laboratoryjnym raz na sześć miesięcy. Ponadto, stosownie do wymogów zawartych w § 5 ust. 3 cyt. rozporządzenia próbkę komunalnego osadu ściekowego, przeznaczoną do badań, uzyskuje się przez połączenie i dokładne zmieszanie próbek pobranych w tym samym czasie z różnych miejsc przeznaczonego do badań komunalnego osadu ściekowego, przy czym liczba tych próbek wynosi co najmniej 30, przy objętości osadu ściekowego powyżej 100 m³.

W ocenie NIK, nieprzestrzeganie wymogów rozporządzenia w sprawie komunalnych osadów ściekowych przy pobieraniu próbek osadu do badań laboratoryjnych oraz nieprzestrzeganie częstotliwości przeprowadzania badań powoduje, iż badanie laboratoryjne jest niemiernodajne i nie może stanowić podstawy do uznania osadów za przebadane laboratoryjnie.

Odpowiedzialność za powyższą nieprawidłowość ponosi [...] ⁴² jako osoba odpowiedzialna za prowadzenie ewidencji osadów oraz zlecenie ich badań laboratoryjnych, [...] ⁴³, który pobierał próbki osadów bez zachowania wymogów określonych w § 5 ust. 3 rozporządzenia w sprawie komunalnych osadów ściekowych oraz prezes ZUK Jerzy Grusiecki w ramach sprawowanego nadzoru.

⁴¹ patrz przypis 5.

⁴² patrz przypis 5.

⁴³ patrz przypis 5.

3. W roku 2011 opróżniono lagunę nr 3, która wg. oświadczenia [...] ⁴⁴, przy objętości 2.700 m³, zapełniona była w około 80%.

Wydobyto zatem szacunkowo 2.160 m³ osadu, co stanowi 2.592 t. W trakcie przeprowadzonych oględzin oczyszczalni ścieków w Chmielniku stwierdzono, że całość wydobytego osadu została złożona na nieutwardzonym gruncie i nie została zadaszona, co umożliwiło przenikanie substancji szkodliwych do gleby. Jak podał Prezes ZUK Jerzy Grusiecki, w 2012 r. wywieziono z terenu składowiska około 168 Mg (dane szacunkowe) osadu. Zatem w drugiej połowie 2012 r. w dalszym ciągu pozostało na składowisku około 2.304 Mg osadu.

Wywiezione z terenu składowiska w 2012 168 Mg osadów ściekowych – dane podane przez Prezesa ZUK Jerzego Grusieckiego jako szacunkowe, zostało zużyte jako nawóz na terenach zielonych Chmielnika.

[...] ⁴⁵ wyjaśnił w tej sprawie, iż nawóz wytwarzany był na potrzeby zieleni miejskiej od 2003 r. z mieszaniny liści, gałęzi i piaszczystej ziemi. Od 2011 r. do ww. mieszanki zaczęto dodawać osad wydobyty z laguny nr 3 i taką mieszankę wykorzystywała zielen miejska. Według [...] ⁴⁶ nie stosowano żadnych proporcji sporządzania mieszanki, a na miejsce zabranej mieszanki dokładano nowe składniki. Nie prowadzono również ewidencji ilości osadu wykorzystywanego przy wytwarzaniu mieszanki nawozowej, nigdy mieszanki tej nie badano laboratoryjnie. (dowód: akta kontroli str. 75-77, 83, 478)

Fakt wywożenia osadu ze składowiska na terenie oczyszczalni potwierdził [...] ⁴⁷. (dowód: akta kontroli str. 479-480)

Żadna z partii osadu wykorzystywanego jako składnik „mieszanki nawozowej” do nawożenia terenów zielonych w Chmielniku w drugiej połowie 2012 r. nie została przebadana, badań nie przeprowadzano również na gruntach, na których nawóz ten stosowano. Działania powyższe były sprzeczne z zapisami art. 43 ust. 3, zgodnie z którym, przed stosowaniem komunalne osady ściekowe oraz grunty, na których mają one być stosowane, powinny być poddane badaniom przez wytwórcę komunalnych osadów ściekowych. Obowiązek ten został uszczegółowiony w § 3 ust. 1 rozporządzenia w sprawie komunalnych osadów ściekowych, zgodnie z którym, przy stosowaniu komunalnych osadów ściekowych na gruntach, dawkę osadu ustala się oddzielnie dla każdej zbadanej objętości komunalnego osadu ściekowego, na podstawie wyników badań reprezentatywnych próbek komunalnego osadu ściekowego. Natomiast § 6 ust. stanowi, iż badania gruntów wykonuje się każdorazowo przed zastosowaniem komunalnych osadów ściekowych.

Brak przeprowadzonych badań osadów ściekowych i gruntów na których były one stosowane skutkował ponadto nieprzestrzeganiem ust. 4 ww. przepisu, zgodnie z którym wytwórca komunalnych osadów ściekowych jest obowiązany do przekazywania właścicielowi, dzierżawcy lub innej osobie władającej nieruchomości, na której komunalne osady ściekowe mają być stosowane, wyników badań oraz informacji o dawkach tego osadu, które można stosować na poszczególnych gruntach.

Odpowiedzialność za brak rzetelnych danych o ilości zastosowanych osadów ściekowych na gruntach gminy Chmielnik, za brak badań osadów ściekowych oraz gruntów przed zastosowaniem na nich osadów ściekowych ponosi [...] ⁴⁸ jako osoba odpowiedzialna na prowadzenie gospodarki osadami ściekowymi, [...] ⁴⁹, który

⁴⁴ patrz przypis 5.

⁴⁵ patrz przypis 5.

⁴⁶ patrz przypis 5.

⁴⁷ patrz przypis 5.

⁴⁸ patrz przypis 5.

⁴⁹ patrz przypis 5.

wytwarzał „mieszaną nawozową” na terenie kierowanej przez siebie oczyszczalni ścieków bez zachowania wymogów jej ewidencjonowania i badania oraz prezes ZUK Jerzy Grusiecki w ramach nadzoru.

W trakcie kontroli podjęto działania zmierzające do przemieszczenia osadu ściekowego z terenu nieutwardzonego, na znajdujący się tuż obok utwardzony, praktycznie pusty plac. W trakcie ponownych oględzin przeprowadzonych na terenie oczyszczalni w Chmielniku, na prośbę Prezesa ZUK, stwierdzono, że osad ściekowy wydobyty z laguny nr 3, który w całości został zmagazynowany na nieutwardzonym podłożu, obecnie w około 70% został przemieszczony na znajdujący się obok utwardzony plac. (dowód: akta kontroli str. 476)

[...] ⁵⁰ odnosząc się do powyższego wyjaśnił: „Informuję, że ze względu na częste opady deszczu prace ziemne się opóźniają. Na dzień 4 czerwca przewieziono na utwardzony plac około 75% osadu. Po zakończeniu prac transportowych – ziemnych, zgromadzony osad będzie przykryty folią ogrodniczą.

Informuję również, że wykonałem i zamontowałem na zagęszczaczu osadu listwę pomiarową z naniesionymi stanami 0, ¼, ½, 1.” (dowód: akta kontroli str. 477)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

W trakcie kontroli, po ujawnieniu błędów w zapisach w ewidencji ilości wytworzonych i zastosowanych osadów ściekowych, pracownicy ZUK sporządzili szacunkowe dane dotyczące faktycznej ilości wytworzonych i zastosowanych osadów ściekowych. Przy tworzeniu szacunków oparto się, zgodnie z oświadczeniem Pana Prezesa ZUK na analizach osadów prowadzonych przez niezależne laboratorium z Katowic oraz na raportach dokumentujących ilość spustów osadu z zagęszczacza do laguny. Przedstawione powyżej oceny wskazują na to, iż oba dokumenty są zupełnie niewiarygodne i nie mogą stanowić podstawy do nawet przybliżonych szacunków. Analizy osadu przeprowadzone zostały na próbkach, które w najmniejszym stopniu nie były reprezentatywne dla całości wytwarzanych osadów, natomiast dopiero zamontowanie listwy pomiarowej w zagęszczaczu i rozpoczęcie zapisów o faktycznej ilości zrzucanego do laguny osadu będzie mogło stanowić podstawę do jakichkolwiek szacunków.

Brak w ZUK programu gospodarki odpadami i zapełnione w 100% dwie laguny stawiają Spółkę w trudnej sytuacji rozwiązania problemu wytworzonego osadu. W trakcie kontroli nie przedstawiono kontrolerom nie tylko projektu takiego planu, ale również żadnych założeń do niego. Można stwierdzić, że ZUK na chwilę obecną nie posiada żadnego pomysłu na rozwiązanie problemu wytworzonych osadów ściekowych.

Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

Ocena
częstkowa

3. Zagospodarowanie osadów ściekowych

Opis stanu
faktycznego

Według drugiej korekty zbiorczego zestawienia danych o komunalnych osadach ściekowych za 2012 r. sporządzonej w trakcie kontroli NIK i przesłanej Marszałkowi Województwa 29 maja 2013 r. ilość osadów ściekowych wyniosła 785,80 Mg, z czego 168 Mg zostało zużyte jako nawóz przy pielęgnacji zieleni miejskiej w Chmielniku, na powierzchni wynoszącej 26,23 ha. Z wyjaśnień Prezesa ZUK Jerzego Grusieckiego wynika, że w 2012 osad ściekowy z oczyszczalni w Chmielniku nie był przekazywany do unieszkodliwienia poprzez składowanie na składowisku odpadów lub poprzez termiczne jego przekształcenie, jak również nie

⁵⁰ patrz przypis 5.

był wywożony na teren innego województwa. (dowód: akta kontroli str. 341-439, 499-501)

ZUK nie zlecał w drugiej połowie 2012 przeprowadzenia badań laboratoryjnych gruntów na zawartość metali ciężkich, przed wywiezieniem osadu ściekowego na grunty. Z tego też powodu nie przekazano dysponentowi gruntu na którym były stosowane osady, tj. Gminie Chmielnik, takich badań. [...] ⁵¹ wyjaśniła, że nie zna przyczyn, z powodu których ww. badania laboratoryjne nie były zlecane do wykonania. Nie posiada też wiedzy o bonitacji (klasie) gruntów, na których zastosowano osad ściekowy z oczyszczalni w Chmielniku. (dowód: akta kontroli str. 481-482, 498)

Prezes ZUK Jerzy Grusiecki wyjaśnił, że „w latach w latach 2011 – 2012, osad ściekowy z oczyszczalni w Chmielniku przekazywany był wyłącznie do uprawy roślin nieprzeznaczonych do spożycia i do produkcji pasz. Osad ten zastosowano na terenach działek położonych w pobliżu wysypiska odpadów w Chmielniku i terenach zieleni miejskiej w Chmielniku. Z powodu niewiedzy o potrzebie przeprowadzania badania gruntów przed zastosowaniem osadów na gruntach, nie zlecano wykonania tego rodzaju badań przez akredytowane laboratorium.” (dowód: akta kontroli str. 483-484)

Z informacji z 27 maja 2013 r. uzyskanej od Burmistrza Chmielnika w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK wynika, że tereny zielone Chmielnika na których zastosowane zostały przez ZUK osady ściekowe nie znajdują się w obrębie parków narodowych, rezerwatów przyrody, ani terenach objętych innymi formami ochrony przyrody.

Burmistrz Chmielnika nie posiada danych na temat lokalizacji obszarów ochronnych zbiorników wód podziemnych. Według projektu stref ochronnych ujęcia wody w Zreczu-Kaczorowie opracowanym przez Krakowskie Przedsiębiorstwo Geologiczne (z października 2000 r.), obszar na którym stosowano osady ściekowe znajdował się poza granicą zlewni morfologicznej potoku „od Łagiewnik”.

Osadów ściekowych nie stosowano na gruntach rolnych, pastwiskach, łąkach, jak również na gruntach, na których rosną rośliny sadownicze i warzywa. Nie stosowano ich w pasie gruntu o szerokości 50 m bezpośrednio przylegającego do brzegów jezior i cieków.

Osady stosowane jako nawóz przy uprawie terenów zielonych w Chmielniku były niezwłocznie mieszane z gruntem po ich przetransportowaniu na nieruchomość gruntową.

ZUK nie posiada danych, czy tereny, na których stosowano osady ściekowe jako nawóz są terenami zalewowymi, czasowo podtapianymi lub bagiennymi. Nie ma również danych, czy tereny te są terenami o dużej przepuszczalności. (dowód: akta kontroli str. 485-486, 487-488)

W trakcie przeprowadzonych oględzin stwierdzono, że na terenie oczyszczalni ścieków w Chmielniku część osadów ściekowych wykorzystywana jest do produkcji nawozu (opis w punkcie 2.3.2 wystąpienia). ZUK nie posiadał zezwolenia na taką działalność.

ZUK nie przekazywał osadów do dostosowania gruntów do określonych potrzeb wynikających z planów gospodarki odpadami, planów zagospodarowania przestrzennego lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

ZUK nie przekazywał osadów na składowisko odpadów komunalnych, nie dokonywał również ich termicznego przekształcania (spalania).

⁵¹ patrz przypis 5.

Ustalono
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Brak badań gruntu, na którym zamierzano stosować osady ściekowe oraz brak badań osadów przed każdorazowym ich zastosowaniem stanowiły naruszenie art. 43 ust. 3 i 4 ustawy o odpadach. Zagadnienie to opisano w punkcie 2 niniejszego wystąpienia.
2. ZUK nie posiadał stosownego zezwolenia na wytwarzanie kompostu. Działalność ta prowadzona była wyłącznie na własne potrzeby.

Ocena
częstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

4. Realizacja wniosków pokontrolnych

Opis stanu
faktycznego

W latach drugiej połowie 2012 przeprowadzona została w ZUK jedna kontrola (w sierpniu 2012 r.) przez Inspekcję Ochrony Środowiska Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Kielcach. Przedmiotem tej kontroli było sprawdzenie przestrzegania przepisów ochrony środowiska dotyczących punktowych źródeł zanieczyszczeń komunalnych, z uwagi na stwierdzoną eutrofizację w jednolitych częściach wód, w których ww. punktowe źródła są zlokalizowane. (Eutrofizacja, czyli proces wzbogacania zbiorników wodnych w substancje pokarmowe np. biogeny, skutkujący wzrostem żyzności wód). Kontrola obejmowała lata 2011 – 2012. Na okoliczność przeprowadzonej kontroli sporządzony został protokół, z którego wynika, że WIOŚ nie stwierdził nieprawidłowości w zakresie będącym przedmiotem kontroli w ZUK. (dowód: akta kontroli str. 489, 490-497)

W latach 2011 – 2012, Najwyższa Izba Kontroli nie przeprowadzała kontroli w ZUK, w zakresie dotyczącym zagospodarowania osadów ściekowych.

Ustalono
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

IV. Uwagi i wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁵², wnosi o:

1. Zaprzestanie składowania osadów wydobytych z lagun na gruncie umożliwiającym przenikanie znajdujących się w nim składników do gleby.
2. Przeniesienie wydobytego osadu na utwardzone podłoże i zadaszenie go.
3. Podjęcie działań na rzecz znalezienia odbiorców osadów ściekowych, którzy zagospodarują je zgodnie z art. 43 ust. 1 ustawy o odpadach.
4. Zapewnienie możliwości ważenia osadów lub dokonanie stosownych kalibracji urządzeń używanych do dalszego ich przekazywania. (np. skrzyń samochodowych, przyczep).
5. Prowadzenie rejestracji danych dotyczących rzeczywistej, bieżącej ilości wytworzonych, przywożonych i wywożonych osadów ściekowych.

⁵² Dz. U. z 2012 r., poz.82 ze zm.

6. Ujmowanie w ewidencji osadów wytworzonych w procesie oczyszczania ścieków oraz osadów przekazanych przez innych dostawców wszystkich elementów wymaganych w rozporządzeniu Ministra Środowiska w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów, a w szczególności informacji o składzie osadów ściekowych i sposobach jego zastosowania.
7. Zapewnienie zgodności zaewidencjonowanej masy wytworzonych osadów ściekowych przekazywanych Marszałkowi Województwa Świętokrzyskiego z ewidencją prowadzoną na kartach ewidencji komunalnych osadów ściekowych.
8. Sporządzanie i przekazywanie Marszałkowi Województwa Świętokrzyskiego zbiorczych zestawień danych o komunalnych osadach ściekowych opartych na rzeczywistych ilościach wytworzonych i zastosowanych osadów ściekowych.
9. Badanie wytworzonych osadów ściekowych z częstotliwością wynikającą z ich rzeczywistej ilości.
10. Pobieranie próbek osadów zgodnie z obowiązującymi przepisami.
11. Stosowanie się do zaleceń zawartych w analizach osadów ściekowych sporządzanych przez niezależne laboratorium, poprzez higienizację i stabilizację osadów przed ich wykorzystaniem.
12. Zawarcie z dysponentami gruntów na których stosowane są osady ściekowe umów, a następnie przekazywanie im danych wynikających z badania osadów, które na tych gruntach są stosowane oraz samych gruntów.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Kielcach.

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Kielce, dnia lipca 2013 r.

Kontrolerzy:

Roman Wilk

Dyrektor
Delegatury
Najwyższej Izby Kontroli
w Kielcach

Doradca prawny

Tadeusz Poddębniak

.....
podpis

.....
podpis

Stanisław Łuczyński
Główny specjalista kontroli państwowej

.....
podpis